

Europeiska
kommissionen

Dina socialförsäkringsrättigheter

i Polen

Informationen i denna vägledning har utarbetats och uppdaterats i nära samarbete med de nationella företrädarna för det ömsesidiga informationssystemet om social trygghet inom EU (Missoc).

Ytterligare information om nätverket Missoc finns på Internet:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sv&catId=815>

Vägledningen ger en allmän beskrivning av socialförsäkringssystemen i respektive länder. Ytterligare information kan hämtas från andra publikationer från Missoc, som samtliga nås genom nämnda länk. Du kan även kontakta de behöriga myndigheter och institutioner som förtecknas i bilaga till vägledningen.

Varken Europeiska kommissionen eller någon annan person som företräder kommissionen kan hållas ansvarig för hur informationen i denna publikation används.

Innehållsförteckning

Kapitel I: Allmänt, organisation och finansiering	4
Allmänt	4
Organisation av det sociala skyddet	4
Finansiering	5
Kapitel II: Hälsa- och sjukvård	6
Rätt till hälsa- och sjukvård.....	6
Omfattning	6
Tillgång till hälsa- och sjukvård	7
Kapitel III: Kontantförmåner vid sjukdom.....	8
Rätt till kontantförmåner vid sjukdom	8
Omfattning	9
Tillgång till kontantförmåner vid sjukdom	10
Kapitel IV: Förmåner vid moderskap och faderskap	11
Rätt till förmåner vid moderskap och faderskap	11
Omfattning	11
Tillgång till förmåner vid moderskap och faderskap	12
Kapitel V: Förmåner vid invaliditet.....	13
Rätt till förmåner vid invaliditet	13
Omfattning	14
Tillgång till förmåner vid invaliditet	14
Kapitel VI: Ålderspensioner och åldersförmåner.....	16
Rätt till åldersförmåner.....	16
Omfattning	17
Tillgång till åldersförmåner.....	18
Kapitel VII: Efterlevandeförmåner	20
Rätt till efterlevandeförmåner.....	20
Omfattning	21
Tillgång till efterlevandeförmåner.....	21
Kapitel VIII: Förmåner vid arbetsskada	22
Rätt till förmåner vid arbetsskada	22
Omfattning	23
Tillgång till förmåner vid arbetsskada	23
Kapitel IX: Familjeförmåner	24
Rätt till familjeförmåner.....	24
Omfattning	24
Tillgång till familjeförmåner.....	25
Kapitel X: Arbetslöshet.....	26
Rätt till arbetslöshetsförmåner.....	26
Omfattning	26
Tillgång till arbetslöshetsförmåner	27
Kapitel XI: Minimiresurser	28
Rätt till förmåner som rör minimiresurser	28
Omfattning	28
Tillgång till förmåner som rör minimiresurser	28
Kapitel XII: Långtidsvård	29
Rätt till långtidsvård.....	29
Omfattning	29
Tillgång till långtidsvård.....	30
Bilaga : Institutioners adresser och telefonnummer samt användbara webbplatser ...	31

Kapitel I: Allmänt, organisation och finansiering

Allmänt

I Polen ingår följande i det sociala trygghetssystemet:

- Ålderspension.
- Invaliditetspension.
- Sjuk- och moderskapsförsäkring.
- Försäkring mot arbetsolycksfall och yrkessjukdomar.
- Sjukförsäkring.

Det finns även ett system för familjeförmåner, socialt stöd och arbetslöshetsersättning.

Socialförsäkringssystemet i Polen omfattar så gott som alla yrkesverksamma, det vill säga anställda och egenföretagare med familjemedlemmar.

Socialförsäkringen kan vara obligatorisk eller frivillig. Samtliga yrkesverksamma personer, det vill säga anställda, egenföretagare och jordbrukare, omfattas av en obligatorisk försäkring. Den som betalar in avgifterna (arbetsgivaren), eller när det gäller egenföretagare eller präster, den berörda personen själv, har skyldighet att anmäla personer till socialförsäkringen.

Organisation av det sociala skyddet

Socialförsäkringssystemet ligger inom den allmänna ramen för arbetsmarknads- och socialministeriet (*Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej*) och hälsoministeriet (*Ministerstwo Zdrowia*), men rättsligt, administrativt och ekonomiskt är systemets organisation skild från dessa ministerier.

Följande institutioner administrerar socialförsäkringen:

- Socialförsäkringsmyndigheten (*Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ZUS*) och dess regionala kontor, som ansvarar för kontantförmåner vid sjukdom och föräldraskap, samt pensioner för ålderdom, invaliditet, efterlevande, arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Socialförsäkringsmyndigheten tar emot alla avgiftsinbetalningar och överför dem till lämplig organisation. Det allmänna obligatoriska pensionssystemet i Polen omfattar samtidigt också öppna pensionsfonder som förvaltas av privata finansinstitut. Dessa är emellertid föremål för en strikt statlig kontroll och tillsyn. De försäkrade betalar inte sina avgifter direkt till pensionsfonderna, utan betalningen görs till ZUS tillsammans med övriga sociala avgifter. ZUS ansvarar för att överföra en del av avgiften till pensionsförsäkringen till den pensionsfond som valts av försäkringstagaren.
- Regionala hälsofonder, som ansvarar för att tillhandahålla sjukvårdsförmåner i samband med sjukdom och föräldraskap.
- Kommunala socialpolitiska center, som tillhandahåller familjeförmåner.
- Lokala och regionala arbetsförmedlingar, som tillhandahåller arbetslöshetsförmåner.
- Nationella fonden för rehabilitering av funktionshindrade (*Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, PFRON*), som styr funktionshindrades tillgång

till sysselsättning och rehabilitering. Alla program för rehabilitering och sysselsättning, inklusive skyddat arbete, finansieras genom avgifter som tas ut från arbetsgivare som inte uppfyller sin kvot av funktionshindrade.

I Polen sköts hälso- och sjukvårdssystemet av den nationella vård- och hälsoskyddsfonden (NFZ) och dess lokala kontor inom ramen för sjukförsäkringen. NFZ ingår avtal med vårdinrättningar och har därmed ett nät av tillgängliga enheter som levererar sjuk- och hälsovårdstjänster. Fonden finansierar vården och har egen budget för utbetalningen av ersättning för läkemedel.

Finansiering

Den centrala försäkringskassan (ZUS) är den instans som normalt sett tar emot inbetalningar av socialförsäkringsavgifter (ålderspension, invaliditetspension, sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring och hälso- och sjukvårdsförsäkring) för dem som arbetar utanför jordbrukssektorn. Myndigheten ansvarar också för utbetalning av förmåner.

Avgifterna är den främsta finansieringskällan för ersättningar och bidrag. Avgiftsnivån är densamma för alla försäkrade och fastställs enligt följande:

- 19,52 % av beräkningsgrunden för ålderspension.
- 8 % av beräkningsgrunden för invaliditetspension.
- 2,45 % av beräkningsgrunden för sjukförsäkring.
- 0,67–3,33 % av beräkningsgrunden för olycksfallsförsäkring.
- 9,00 % för sjukförsäkring.
- 2,45 % för en arbetsfond.

Avgifterna för ålderspension fördelas lika mellan förmånstagare och arbetsgivare, dvs. dessa båda grupper betalar 9,76 % vardera av beräkningsgrunden, alltså sammanlagt 19,52 %. Avgifter för invaliditetspension fördelas mellan förmånstagare (1,5 % av beräkningsgrunden) och arbetsgivare (6,5 % av beräkningsgrunden). Hela avgiften för sjukförsäkring och hälso- och sjukvårdsförsäkring betalas av den försäkrade. Hela avgiften för olycksfallsförsäkringen och avgiften till arbetsfonden betalas av arbetsgivaren.

Lönen, enligt den definition som görs i bestämmelserna om inkomstskatt, är beräkningsgrunden för arbetstagarens avgifter.

Det finns öppna pensionsfonder som erbjuds av privata finansinstitut och som är anslutna till det allmänna obligatoriska systemet för ålderspension för arbetstagare. ZUS ansvarar för att överföra en del av den avgift som betalas för ålderspensionen till den öppna pensionsfond som valts av den försäkrade. Det rör sig om 2,3 % av avgiften 2012, vilket 2013 kommer att höjas till 2,8 %, 2014 till 3,1 %, 2015 till 3,3 % och 2017 till 3,8 %. För försäkrade som inte betalar till den öppna pensionsfonden överförs hela ålderspensionsavgiften till ZUS, som finansierar ålderspension, invaliditetspension, sjukersättning och olycksfallsersättning.

Kapitel II: Hälsa- och sjukvård

Rätt till hälso- och sjukvård

Följande personer har rätt till kostnadsfri hälso- och sjukvård inom Polens territorium:

- Personer som omfattas av en allmän hälso- och sjukvårdsförsäkring (obligatorisk eller frivillig).
- Andra personer än försäkrade som uppfyller de inkomstkriterier som anges i lagen om socialt stöd, under förutsättning att de är polska medborgare.

Tillgång till hälso- och sjukvård vid tillfällig vistelse i Polen

Förmånstagare som tillfälligt vistas i Polen kan få samma vårdförmåner som polska medborgare. Förmånstagare som vistas tillfälligt i Polen har rätt till hälso- och sjukvårdstjänster på följande områden:

- primärvård,
- besök hos extern specialist,
- sjukhusvård,
- tandvård,
- sjuk- och ambulanstransport.

Omfattning

Rätten till kostnadsfri vård gäller vid utnyttjande av tjänster från leverantörer som ingått avtal med NFZ och som därigenom är ålagda att tillhandahålla sådana tjänster.

Leverantörer av hälsovård innefattar läkare som är verksamma inom sjukförsäkringssystemet (läkare, tandläkare), men även vårdinrättningar (sjukhus, akutmottagningar, vårdcentraler, externa mottagningar osv.) och privata läkarmottagningar (enskilda, specialister, läkargrupper).

Primärvård

I primärvård ingår undersökning och behandling hos allmänläkare. För att bekräfta en första diagnos kan läkaren även remittera patienten till en specialist eller till ett sjukhus för vidare undersökningar.

Tandvård

Huvuddelen av avgifterna för tandvård hos tandläkare som har avtal med NFZ bekostas av förmånstagaren.

Kostnadsfri tandvård inom det allmänna försäkringssystemet beviljas endast i begränsad omfattning efter beslut från hälsoministeriet. Samtliga tjänster och produkter som faller utanför denna ram bekostas av patienten.

Sjukhusvård

Under sjukhusvistelsen är behandling, undersökningar och läkemedel kostnadsfria.

Läkemedel och medicinteknisk utrustning

En förmånstagare har rätt att få läkemedel eller medicinteknisk utrustning på recept från läkare som är ansluten till sjukförsäkringssystemet eller från läkare som inte är ansluten till systemet, men har ingått avtal med NFZ om att få utfärda sådana recept.

Enligt den officiella läkemedelsförteckningen delas läkemedel in i tre kategorier:

- För basläkemedel betalar patienter en fast kostnad (3,25 polska zloty eller 0,77 euro respektive 5,00 polska zloty eller 1,18 euro) som fastställs av hälsoministeriet (*Minister Zdrowia*) motsvarande högst 0,5 % av minimilönen.
- För särskilda tilläggs-läkemedel betalar försäkrade 30–50 % av kostnaden.
- För övriga läkemedel betalar försäkrade 100 % av kostnaden.

Läkemedel är kostnadsfria vid sjukhus.

Tillgång till hälso- och sjukvård

Patienterna kan själva välja vilken allmänläkare de vill registrera sig hos.

Externa vårdinrättningar är öppna från måndag till fredag kl 8–18. Efter kl 18 på vardagar och på lördagar och helgdagar håller en av de jourmottagningar som ingått avtal öppet dygnet runt. Här ges extern behandling och hembesök, det vill säga besök i hemmet om patienten inte kan förflytta sig. Adress och telefonnummer till inrättningarna finns på vårdcentralerna.

Patienter som måste uppsöka specialist ska få en remiss från läkare som omfattas av socialförsäkringssystemet (allmänläkare). Remiss krävs inte för följande specialiteter: gynekologi och obstetrik, tandläkare, hudläkare, venerologi, onkologi, oftalmologi (ögonläkare) eller psykiatri. Remiss krävs inte heller för följande patienter: personer med tuberkulos, hiv eller krigsskador, offer för politisk förföljelse samt alkohol-, narkotika- eller läkemedelsmissbrukare under avgiftning. Vid olyckor, trauma, förgiftning eller livshotande tillstånd får förmånstagaren även nödvändiga läkemedel utan recept.

Patienter som behöver sjukhusvård ska ha remiss från läkare.

Kapitel III: Kontantförmåner vid sjukdom

Rätt till kontantförmåner vid sjukdom

Sjukförsäkringen ger kontant ersättning när den försäkrade eller en familjemedlem är sjuk och träder också in vid barnafödelse.

Följande ersättningar betalas ut via sjukförsäkringen: sjukersättning, rehabiliteringsersättning, kompensationsbidrag, moderskapspenning och vårdersättning.

Sjukersättning (Zasilek chorobowy)

Sjukersättningen är en grundersättning som betalas ut via sjukförsäkringen. Varje försäkrad person som blir sjuk under försäkringens giltighetstid har rätt till denna ersättning från och med den 34:a sjukdagen (eller från den 15:e sjukdagen om den anställde fyllt 50 år). Försäkringstagarna har rätt till sjukersättning efter att ha omfattats av sjukförsäkringen 30 dagar i följd om de har tecknat den obligatoriska försäkringen eller efter att ha omfattats av sjukförsäkringen 90 dagar i följd om de är frivilligt försäkrade.

Följande personer har rätt till sjukförsäkring från sjukförsäkringens första dag:

- Ungdomar med gymnasieutbildning eller högre som omfattas av en sjukförsäkring eller som har tecknat sjukförsäkring inom 90 dagar efter det att de har avslutat sina studier eller fått sitt examensbevis.
- Personer som blivit oförmögna att arbeta på grund av olycka på väg till eller från arbetet.
- Försäkrade som omfattats av obligatorisk sjukförsäkring sedan minst tio år.
- Parlamentsledamöter och senatorer som har tecknat sjukförsäkring senast 90 dagar efter det att de avslutat sitt uppdrag.

Sjukförsäkringen betalas ut mot uppvisande av ett läkarintyg som bekräftar att den försäkrade är tillfälligt oförmögen att arbeta; läkarintyget skrivs på blanketten ZLA som utfärdas av ZUS.

Vårdersättning (Zasilek opiekuńczy)

Vårdersättning betalas ut till alla försäkrade som befriats från arbete på grund av att de personligen måste ta hand om friska barn under åtta år eller sjukt barn under 14 år, eller någon annan sjuk familjemedlem. Följande personer betraktas som barn: arbetstagarens egna barn eller makans/makens barn, adopterade barn samt andra barn som arbetstagaren eller arbetstagarens maka/make uppfostrar och försörjer. Termen "familjemedlem" innebär följande personer: maka/make, föräldrar, svärföräldrar, far- och morföräldrar, barnbarn, syskon och barn som har fyllt 14 år, om de bor i samma hushåll som den försäkrade under vårdperioden. Barnets mor och far har samma rätt till ersättningen, men den kan endast betalas ut till en av föräldrarna, det vill säga den som skickar in ansökan om utbetalning för den givna perioden. Ersättningen beviljas endast om det inte finns andra personer i hushållet som kan ta hand om barnet eller den sjuka familjemedlemmen. Dessa andra personer i det gemensamma hushållet omfattar inte bland annat följande personer: helt arbetsoförmögna, sjuka, personer som är fysiskt eller psykiskt funktionshindrade på

grund av ålder, personer som driver lantbruk eller ägnar sig åt näringsverksamhet utanför jordbruket där de inte fritt kan styra sin arbetstid.

Rehabiliteringsersättning (*Zasiłek rehabilitacyjny*)

Rehabiliteringsersättning betalas ut till försäkrade som inte längre har rätt till sjukersättning, men ändå är oförmögna att arbeta. Ersättningen kan beviljas under den tid det tar att återfå arbetsförmågan, dock högst tolv månader. Beslut om att bevilja ersättning fattas vid något av ZUS' behöriga kontor på grundval av en bedömning som görs av läkare, godkänd av ZUS.

Kompensationsbidrag (*Zasiłek wyrównawczy*)

Kompensationsbidrag betalas endast ut till försäkrade arbetstagare. Det betalas till personer vars månadslön har minskat medan de rehabiliteras för återgång till arbetet. Behovet av sådan rehabilitering bedöms av ett yrkesmedicinskt centrum i berörd region (voivodie) eller av läkare som godkänts av ZUS.

Omfattning

Sjukersättning

De första 33 dagarna behåller arbetstagaren sin lön från arbetsgivaren. Ersättningen betalas för varje dag arbetstagaren har varit oförmögen att arbeta, inklusive helgdagar. Ersättningen motsvarar en trettiondel av den lön som utgör beräkningsgrunden. Ersättningen betalas ut under den tid arbetstagaren är oförmögen att arbeta, dock högst 182 dagar, eller 270 dagar om arbetsoförmågan beror på tuberkulos eller uppstått under graviditet.

Sjukersättningens belopp kan högst uppgå till 80 % av beräkningsgrunden och 70 % av beräkningsgrunden vid sjukhusvistelse. Om arbetsoförmågan är orsakad av ett arbetsolycksfall eller en yrkessjukdom eller om den inträffar under graviditet eller uppstår i samband med läkarundersökningar vid celldonation, vävnads- eller organdonation eller vid provtagning inför celldonation, vävnads- eller organdonation, uppgår sjukersättningen till 100 % av beräkningsgrunden (även under sjukhusvistelse).

Vårdersättning

Vårdersättningen betalas ut under den ledighet som krävs för att ta hand om barnet, dock högst 60 dagar per kalenderår om vården gäller barn under åtta år eller sjukt barn under 14 år, samt högst 14 dagar per kalenderår om det gäller barn över 14 år eller annan sjuk familjemedlem. Totalt får inte vårdersättning betalas ut för vård av barn eller annan familjemedlem av olika skäl, oavsett antal vårdbehövande familjemedlemmar, i mer än 60 dagar (eller 14 dagar) per kalenderår. Ersättningsbeloppet för arbetstagare uppgår till 80 % av beräkningsgrunden, det vill säga genomsnittslönen under de närmast föregående tolv månaderna.

Rehabiliteringsersättning

Det belopp som betalas ut för rehabilitering kan högst uppgå till 90 % av beräkningsgrunden under de första 90 dagarna och till 75 % av beräkningsgrunden under den återstående perioden. Om arbetsoförmågan beror på arbetsolycksfall eller

yrkessjukdom, eller om den uppstått under graviditet, betalas upp till 100 % av beräkningsgrunden.

Kompensationsbidrag

Kompensationsbidraget betalas ut under rehabiliteringen, dock högst i 24 månader. Den motsvarar skillnaden mellan den genomsnittliga månadslönen under de tolv närmast föregående månaderna före rehabiliteringsperioden och den sänkta månadslönen.

Tillgång till kontantförmåner vid sjukdom

Arbetsförmåga ska intygas av kassaansluten läkare från och med första sjukdagen. Det kan komma att krävas en förnyad undersökning av en godkänd läkare som är knuten till socialförsäkringssystemet.

Försäkringstagaren är enligt lag skyldig att lämna in ett läkarintyg till den utbetalande institutionen inom sju dagar räknat från den dag då intyget erhöles. Uppfylls inte detta krav reduceras sjukersättning och vårdbidrag med 25 % från och med den åttonde dagen efter det att intyget har erhållits.

Kapitel IV: Förmåner vid moderskap och faderskap

Rätt till förmåner vid moderskap och faderskap

Moderskapspenning (*zasilek macierzyński*) betalas ut till alla försäkrade som under sjukförsäkringens eller moderskapsförsäkringens giltighetstid

- föder barn,
- tar hand om ett barn under sju års ålder för att få omvårdnaden om det och lämnar in ansökan om adoption till en instans som avgör vårdnadsfrågor,
- tar hand om ett barn under sju års ålder för att få omvårdnaden om det i fosterfamilj.

Moderskapspenningen kan också tas ut av barnets far om han är försäkrad och om barnets mor har tagit minst 14 veckors mammaledighet. I det fallet kan hon överföra resterande ledighet till barnets far om han har rätt till moderskapsledighet eller om han har avslutat en inkomstbringande verksamhet för att själv ta hand om barnet. Om fadern inte vill utnyttja resterande moderskapsledighet kan inte barnets mor förkorta sin ledighet, utan är skyldig att utnyttja den fullt ut.

Moderskapspenning kan också begäras av barnets far om han är försäkrad eller av en annan försäkrad familjemedlem om

- barnets mamma har avlidit eller övergivit barnet och/eller
- dessa personer slutar sitt arbete eller annan inkomstbringande verksamhet för att ta hand om barnet.

Omfattning

Moderskapspenningen betalas ut under mammaledigheten. Utbetalningsperioden är beroende av antalet barn som har fötts under en förlossning och motsvarar

- 20 veckor vid enbarnsfödelse.
- 31 veckor om två barn föds under en förlossning.
- 33 veckor om tre barn föds under en förlossning.
- 35 veckor om fyra barn föds under en förlossning.
- 37 veckor om fem eller fler barn föds under en förlossning.

Sedan den 1 januari 2010 har en försäkrad kvinna som fött ett barn också rätt till moderskapspenning under den period som enligt arbetslagstiftningen anges som period med extra föräldraledighet och ska i så fall ha följande varaktighet:

- vid enbarnsfödelse, högst två veckor,
- vid flerbarnsfödelse, högst tre veckor,

Ersättningsbeloppet uppgår till 100 % av beräkningsgrunden. För arbetstagare motsvarar det den genomsnittliga månadslönen de senaste tolv månaderna innan arbetsoförmågan uppstod.

Tillgång till förmåner vid moderskap och faderskap

Moderskapspenning betalas ut av ZUS eller av arbetsgivaren och finansieras av socialförsäkringskassan.

Moderskapspenning beviljas på grundval av ett intyg om beräknat förlossningsdatum under perioden före födseln och på grundval av födelseattesten för perioden från och med födseln. Om den betalas ut av ZUS måste Z-3-blanketten användas.

Kapitel V: Förmåner vid invaliditet

Rätt till förmåner vid invaliditet

Invaliditetspensionen (*renta*) ger rätt till kontantersättning vid förlust av inkomst på grund av invaliditet (oförmåga att arbeta). I detta fall får de personer som betalat in till försäkringen en invaliditetspension som kompensation för utebliven lön eller inkomst.

Följande tjänster betalas via invaliditetsförsäkringen:

- Invaliditetspension vid oförmåga att arbeta (*renta z tytułu niezdolności do pracy*).
- Omskolningspension (*renta szkoleniowa*).
- Efterlevandepension (*renta rodzinna*).

Invaliditetspension vid oförmåga att arbeta beviljas personer som konstateras ha delvis eller helt nedsatt förmåga att utöva en inkomstbringande verksamhet oavsett skälet till hälsotillståndet. En person konstateras vara helt arbetsoförmögen om han eller hon har förlorat förmågan att genomföra alla typer av arbete. Personen anses ha delvis nedsatt arbetsförmåga om han eller hon i betydande utsträckning har förlorat förmågan att utföra ett arbete motsvarande sina yrkeskvalifikationer.

Det grundläggande kriteriet för att få invaliditetspension är att man drabbats av delvis eller helt nedsatt arbetsförmåga på grund av minskad fysisk eller mental förmåga och att det är omöjligt att återfå denna arbetsförmåga efter återkomst på arbetsmarknaden. Arbetsoförmågan bedöms för en period om högst fem år, såvida inte den medicinska bedömningen utesluter att tillståndet förbättras före utgången av en sådan period; i det fallet bedöms förmågan för en längre period.

Invaliditetspension på grund av arbetsoförmåga betalas ut till en person som samtidigt uppfyller samtliga följande krav:

- Är oförmögen att arbeta.
- Kan redogöra för perioder med och utan obligatorisk avgiftsbetalning.
- Arbetsoförmågan har uppstått under perioder som tydligt anges i lagstiftningen, till exempel under en period då personen varit försäkrad; under en period då personen varit arbetstagare, fått arbetslöshetsunderstöd, fått stöd via socialförsäkringen (för sjukdom eller vård) eller senast 18 månader efter att en sådan period upphört.

Vilka obligatoriska avgiftsperioder och avgiftsfria perioder som gäller varierar enligt följande, beroende på den försäkrades ålder då arbetsoförmågan uppstår.

- Ett år om oförmågan att arbeta uppstått innan den försäkrade uppnått 20 års ålder.
- Två år om oförmågan att arbeta uppstått när den försäkrade är mellan 20 och 22 år.
- Två år om oförmågan att arbeta uppstått när den försäkrade är mellan 22 och 25 år.
- Fyra år om oförmågan att arbeta uppstått när den försäkrade är mellan 25 och 25 år.

- Fem år om oförmågan att arbeta uppstått när den försäkrade är över 30 år.

För personer som drabbats av arbetsoförmåga efter 30 års ålder ska den femårsperiod som krävs infalla inom de tio år som föregår begäran om invaliditetspension eller ha löpt ut innan arbetsoförmågan uppstod.

Omskolningspension (*Renta szkoleniowa*)

Rätten till omskolningspension beviljas till alla som uppfyller villkoren för att få invaliditetspension och som har fått ett bedömningsintyg som bekräftar värdet av att ändra yrkesinriktning på grund av att personen inte kan utöva sitt vanliga yrke. Då omskolningspensionen har beviljats rekommenderar pensionsmyndigheten den berörda personen att kontakta arbetsförmedlingen i sitt *poviat* för att där få en utbildning till ett annat yrke. Omskolningspension beviljas för sex månader, men denna period kan förkortas eller förlängas.

Perioden förkortas om *starost* (ansvarig tjänsteman vid *poviat*) meddelar pensionsmyndigheten att

- det inte finns någon möjlighet att omskola en viss person till ett nytt yrke,
- en viss person inte vill genomgå omskolning.

Den angivna perioden får förlängas så länge som krävs för att personen ska kunna genomgå omskolning till ett nytt yrke, men högst 30 månader. Detta innebär att omskolningspension kan erhållas i högst 36 månader.

Omfattning

Invaliditetspensionens storlek beräknas enligt följande:

- Invaliditetspension på grund av totalt nedsatt arbetsförmåga:
 - i. 24 % av grundbeloppet,
 - ii. 1,3 av beräkningsgrunden för varje år då avgift betalats,
 - iii. 0,7 av beräkningsgrunden för varje år då avgift betalats,
 - iv. 0,7 % av beräkningsbasen för varje år i den resterande perioden för att uppnå 25 år i tjänst, räknat från den dag då begäran om invaliditetspension inlämnades fram till den dag förmånstagaren fyller 60 år.
- Invaliditetspension på grund av delvis nedsatt arbetsförmåga: 75 % av invaliditetspensionen på grund av totalt nedsatt arbetsförmåga.
- Invaliditetspension på grund av totalt nedsatt arbetsförmåga och för att kunna leva på egen hand, plus ett stödbidrag.
- Omskolningspension: 75 % av beräkningsgrunden för invaliditetspension; beloppet får dock inte vara lägre än den lägsta invaliditetspension som betalas ut på grund av delvis nedsatt arbetsförmåga.

Tillgång till förmåner vid invaliditet

Arbetsoförmågan bedöms av en läkare som godkänts av den centrala försäkringsmyndigheten (ZUS) i ett särskilt bedömningsintyg. På grundval av intyget beslutar behörig pensionsmyndighet vilket belopp som ska betalas ut för den bedömda nedsatta arbetsförmågan.

Den berörda personen har rätt att överklaga den bedömning som gjorts av den läkare som godkänts av ZUS till bedömningsgruppen vid ZUS inom 14 dagar från den första bedömningen. Överklagan kan lämnas in via en av ZUS' behöriga organisatoriska enheter;

Kapitel VI: Ålderspensioner och åldersförmåner

Rätt till åldersförmåner

Med den reform av socialförsäkringssystemet som genomfördes i Polen 1999 infördes fler behörighetskriterier för rätten till ålderspension (*emerytura*). Det finns därför olika bestämmelser för följande tre åldersgrupper:

- Personer födda före den 1 januari 1949.
- Personer födda mellan den 1 januari 1949 och den 31 december 1968.
- Personer födda efter den 31 december 1968.

Personer födda före den 1 januari 1949 har rätt till ålderspension om de uppfyller följande villkor:

- Om personen har uppnått pensionsåldern, dvs. 60 år för kvinnor och 65 för män.
- Om personen kan visa att han/hon varit försäkrad den tid som krävs, dvs. 20 år för kvinnor och 25 år för män.

Från och med 1 januari 2013 kommer pensionsåldern gradvis att höjas med en månad var tredje månad för varje åldersband, upp till 67 år för både män och kvinnor. De första personer som berörs av denna höjning är de som är födda 1953 (kvinnor) och 1949 (män).

Rätten till ålderspension kan också uppnås efter en försäkringsperiod om 15 år för kvinnor och 20 år för män. Om ålderspensionen för dessa personer är lägre än den garanterade minimipensionen i socialförsäkringssystemet kan den dock inte höjas till samma nivå som minimipensionen.

Personer födda före den 1 januari 1949 kan också få rätt till förtida pension om de uppfyller följande villkor:

- Kvinnor som fyllt 55 år och kan redogöra för minst 30 år med avgiftsfria och avgiftsbelagda perioder, eller minst 20 år med avgiftsfria och avgiftsbelagda perioder om de bedöms ha helt nedsatt arbetsförmåga.
- Män som fyllt 60 år och kan redogöra för minst 35 år med avgiftsfria och avgiftsbelagda perioder eller minst 25 år med avgiftsfria och avgiftsbelagda perioder, om de bedöms ha helt nedsatt arbetsförmåga.

+Förtida pension kan också beviljas personer som kan bevisa att de varit försäkrade i 20 år (kvinnor) eller 25 år (män), varav de i minst 15 år (i vissa fall tio år) arbetat under särskilda omständigheter eller haft en viss typ av tjänst. De personer som uppfyller dessa villkor kan gå i pension vid en ålder som anges för deras respektive yrkesgrupp i bestämmelserna om pension för arbetstagare med särskilda arbetsvillkor eller arbetstagare med särskilda arbetsuppgifter.

Vissa grupper av försäkrade, till exempel krigsinvalidier eller militärer, offentliganställda, lärare, gruvarbetare och järnvägsarbetare, har också förmånliga villkor för att få ålderspension.

Personer födda mellan den 1 januari 1949 och den 31 december 1968 har möjlighet att gå i förtida pension på samma villkor som ovan, om båda följande villkor är uppfyllda:

- De har inte anslutit sig till någon öppen pensionsfond.
- De uppfyller de lagstadgade kraven för att få ålderspension per den 31 december 2008.

Försäkrade födda efter den 31 december 1948 och som före den 31 december 2008 inte uppnått den pensionsålder som krävs för att få ålderspension (på grund av arbete under särskilda omständigheter eller viss typ av tjänst med särskilda villkor, på grund av kreativt eller konstnärligt yrke), eller ålderspension för gruvarbetare, gruvarbete under vissa perioder eller järnvägsarbetare, kan gå i pension före 60 års ålder (kvinnor) eller 65 år (män) om de den 1 januari 1999 kan bevisa följande:

- Att de arbetat en period under de särskilda omständigheter eller med särskilda uppgifter som ger rätt till ålderspension före 60 (för kvinnor) och 65 års ålder (för män).
- Att perioder med inbetalda avgifter och avgiftsfria perioder uppgår till minst 20 år för kvinnor och 25 år för män.

Från och med 2009 kan vissa anställda som före den 1 januari 1999 och/eller efter den 31 december 2008 har arbetat under särskilda omständigheter eller har haft viss typ av tjänst med särskilda villkor också ha rätt till övergångspension (*emerytura pomostowa*). Övergångspension kan begäras av personer som bland annat har fyllt 55 år (kvinnor) respektive 60 år (män) och som har fullgjort en försäkringsperiod på minst 20 år (kvinnor) respektive 25 år (män), som omfattar en anställningsperiod på minst 15 år med arbete under särskilda omständigheter eller viss typ av tjänst med särskilda villkor. Ytterligare ett villkor för att pensionen ska beviljas är att anställningen ska ha upphört. Pensionsbeloppet beräknas ungefär på samma sätt som beloppet för den "nya" ålderspensionen. Men oberoende av en viss persons faktiska pensionsålder beaktas alltid den genomsnittliga förväntade livslängden för personer som är 60 år. Rätten till övergångspension upphör dagen innan rätten till ålderspension förvärvas eller, om personen i fråga inte har rätt till ålderspension, dagen före lagstadgad pensionsålder.

Personer födda efter den 31 december 1968 har rätt till ålderspension från 60 års ålder (kvinnor) respektive 65 års ålder (män). I detta fall behöver de inte visa upp någon minimiperiod med försäkring för att få rätt till pension. För denna grupp försäkrade beräknas ålderspensionsbeloppet genom att beräkningsgrunden divideras med den genomsnittliga förväntade livslängden för personer i samma ålder som den försäkrade har då han/hon går i pension.

Omfattning

Beloppet för ovannämnda ålderspensioner beror på följande:

- Beräkningsgrundens storlek.
- Antal perioder med respektive utan inbetalda avgifter som den försäkrade kan redogöra för.
- Reellt grundbelopp vid den tidpunkt rätten till pension uppstår.

Beräkningsgrunden för ålderspension är samma som används för beräkning av avgifter till socialförsäkringen eller ålderspensionen i enlighet med bestämmelserna i polsk lagstiftning och som betalas in under tio kalenderår i följd, valda bland de 20 år som direkt föregår begäran om pension.

För att fastställa beräkningsgrunden för ålderspensionen kan den försäkrade också ange en genomsnittlig beräkningsgrund för de sociala avgifterna för 20 kalenderår, fritt valda under försäkringsperioden.

Beräkningsgrunden fastställs genom att multiplicera beräkningsgrundens individuella koefficient med grundbeloppet.

Grundbeloppet motsvarar 100 % av genomsnittslönen minus de sociala avgifter som försäkrade har betalat in under föregående kalenderår. Grundbeloppet fastställs utifrån en årlig bas och gäller från och med den 1 mars varje kalenderår fram till sista dagen i februari följande kalenderår.

Ålderspensionens storlek uppgår till

- 24 % av det grundbelopp som fastställs enligt ovan,
- 1,3 % av beräkningsgrunden för varje år med inbetalda avgifter,
- 0,7 % av beräkningsgrunden för varje år utan inbetalda avgifter och med beaktande av särskilda bestämmelser.

Lagstadgad minimipension är 799,18 polska zloty (189 euro), och den maximala pensionen uppgår till 100 % av referenslönen.

Det antal perioder utan inbetalda avgifter som beaktas är begränsat till en tredjedel av perioderna då avgifter betalats in.

För personer födda efter den 31 december 1968 motsvarar beräkningsgrunden för pensionen de avgifter som den försäkrade har betalat in fram till slutet av månaden före den månad han eller hon har rätt till ålderspension. I beloppet ingår avgifter till ålderspensionsförsäkring, årlig indexering och uppräknig av ursprungligt kapital (om den försäkrade omfattades av försäkringen före den 1 januari 1999).

Den försäkrades ålder vid tidpunkten för pensionen uttrycks i år och månader. Den genomsnittliga förväntade livslängden är en statistik beräkning som används för att avgöra hur många månader i genomsnitt en ny ålderspension ska betalas ut. Att överskrida antalet månader påverkar inte beloppet eller principen för uppräknig av den pension som betalas ut i framtiden.

Tillgång till åldersförmåner

Alla som betalar avgifter ska lämna in en ansökan om att omfattas av det sociala skyddet inom sju dagar från det att försäkringen blir obligatorisk (det vill säga från det att ett anställningskontrakt undertecknas för en arbetstagare, eller då ett företag startas för en egenföretagare). Alla som omfattas av obligatorisk ålderspensionsförsäkring och invaliditetspensionsförsäkring ska lämna in en sådan ansökan.

Personer som har en frivillig personförsäkring kan lämna in sin ansökan på valfri dag. Ansökan om socialt skydd ska lämnas till ZUS på en särskild elektronisk blankett

utfärdad av ZUS och tillgänglig för den försäkrade. En utskrift av blanketten kan också användas om den är av god kvalitet.

Kapitel VII: Efterlevandeförmåner

Rätt till efterlevandeförmåner

Efterlevandepensionen (*renta rodzinna*) betalas ut till familjemedlemmar som överlever en försäkrad som vid dödsfallet hade ålders- eller invaliditetspension på grund av nedsatt arbetsförmåga eller en försäkrad som uppfyllde villkoren för att begära pension på grund av ålder eller arbetsoförmåga. Vid bedömningen av rätt till efterlevandepension förmodas den avlidne ha lidit av helt nedsatt arbetsförmåga.

Följande personer har rätt till efterlevandepension:

- Barn, däribland barn till den försäkrade, till hans/hennes maka och adopterade barn under 16 år, eller 25 år om de studerar. Pensionen betalas ut utan hänsyn till åldern på barn som före 16 års ålder bedömts ha helt nedsatt arbetsförmåga eller före 25 års ålder om de fortfarande studerar.
- Barnbarn, syskon och andra barn som vårdas av den försäkrade innan de blir myndiga, om de uppfyller följande två villkor:
 - i. Om de har varit samlade minst ett år innan arbetstagaren eller pensionären dog, såvida inte dödsfallet orsakades av ett olycksfall.
 - ii. Om de inte har rätt till någon pension om de överlever sina föräldrar, om deras föräldrar är oförmögna att ha vårdnaden om dem eller om arbetstagaren, pensionären eller hans/hennes make/maka är lagenliga vårdnadshavare, utnämnda av domstol.
- Änklingar/änkor om de vid partners dödsfall uppnått 50 års ålder eller är oförmögna att arbeta. Om han/hon inte uppnått denna ålder men har vårdnaden om minst ett barn, barnbarn eller syskon under 16 år som kan åberopa efterlevandepension från den avlidna personen, har han/hon rätt till denna pension. Om barnet, barnbarnet eller syskon till den avlidne studerar kan änkling/änka också åberopa efterlevandepension fram tills barnet fyller 18 år. Han/hon kan också åberopa denna pension om han/hon har vårdnaden om ett barn som har helt nedsatt arbetsförmåga. Änka/änkling som fyllt 50 år eller som har förklarats oförmögen att arbeta minst fem år före makens död eller efter att ha avslutat vårdnaden av ett barn under 16 år (18 år om barnet fortsätter studera) eller ett barn som konstaterats ha helt nedsatt arbetsförmåga har också rätt till efterlevandepension. Frånskilda personer eller änkor/änklingar som när maken/makan avlider inte lever tillsammans med vederbörande kan åberopa efterlevandepension om de utöver tillämpliga villkor för änkan/änklingen vid tidpunkten för dödsfallet även betalade underhåll enligt domstolsbeslut eller överenskommelse vid domstol.
- Föräldrar kan åberopa efterlevandepension om de uppfyller samma villkor som änka/änkling eller om deras avlidna barn på ett betydande sätt bidrog till deras försörjning.

Änka, änkling eller barn fräntas inte sin rätt till efterlevandepension om de gifter (om) sig.

Begravningsbidrag (Zasiłek pogrzebowy)

Begravningsbidrag garanteras om den avlidne är

- en försäkrad person,
- en person som får ålders- eller invaliditetspension,
- en person som vid sin död inte har rätt till denna pension men som uppfyller villkoren för att göra anspråk på den,
- en familjemedlem till en sådan person som anges i punkterna 1) och 2) ovan.

Omfattning

Efterlevandepensionens storlek uppgår till följande:

- För en förmånstagare: 85 % av den pension som den avlidne försäkrade personen hade kunna åberopa.
- För två förmånstagare: 90 % av den pension som den avlidne försäkrade personen hade kunna åberopa.
- För tre eller fler förmånstagare: 95 % av den pension som den avlidne försäkrade personen hade kunna åberopa.

Lagstadgad minimipension är 799,18 polska zloty (189 euro). Samtliga familjemedlemmar som kan åberopa efterlevandepension får en gemensam efterlevandepension som i förekommande fall delas lika mellan förmånstagarna.

Begravningsbidrag betalas endast ut en gång. Bidraget kan beviljas till den person som har stått för begravningskostnaderna eller till arbetsgivaren, till ett socialkontor, en kommun, en powiat (region), en juridisk person inom kyrkan eller på annat sätt knuten till kyrkan, under förutsättning att han/hon har stått för begravningskostnaderna. Bidraget utgörs av ett schablonbelopp och uppgår till 4 000 polska zloty (948 euro). Ansökan om bidrag måste lämnas in senast tolv månader efter den dag den person avlidit som ansökan gäller, annars förverkas rätten till ersättning.

Tillgång till efterlevandeförmåner

Beslut om att bevilja ålders- eller efterlevandepension fattas av behörig pensionsmyndighet; vilken beror på sökandes bostadsort. Förfarandet för beviljande av pension inleds när begäran inlämnas av berörd person. I samtliga fall avger pensionsmyndigheten beslut inom 30 dagar sedan det sista villkor som krävs för att bevilja pensionen har uppfyllts.

En sökande har rätt att överklaga pensionsmyndighetens beslut. Alla personer som inte godtar det avgivna beslutet har rätt att lämna in en överklagan till arbets- och socialförsäkringsdomstolen i sitt distrikt inom en månad efter det att beslutet meddelats. Överklagan ska göras via den pensionsmyndighet som har avgivit beslutet.

Kapitel VIII: Förmåner vid arbetskada

Rätt till förmåner vid arbetskada

Flertalet av de personer som är yrkesverksamma måste teckna en obligatorisk försäkring mot arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Denna försäkring är inte frivillig.

Ersättning vid sjukdom, invaliditet och skador i samband med arbetsolycksfall eller på grund av yrkessjukdomar betalas ut via olycksfallsförsäkringen.

Sjukersättning

- Ersättning vid sjukdom (*zasilek chorobowy*) betalas ut till försäkrade som är oförmögna att arbeta på grund av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom. Ersättningen beviljas oavsett hur länge försäkrade haft olycksfallsförsäkringen, och betalas ut från första dagen då arbetstagaren är oförmögen att arbeta på grund av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom.
- Ersättning för rehabilitering (*świadczenie rehabilitacyjne*) betalas ut till en försäkrad som inte längre har rätt till sjukersättning, och fortfarande är oförmögen att arbeta, men där behandlingen eller rehabiliteringen måste fullföljas för att han/hon ska återfå arbetsförmågan. Ersättningen kan betalas ut under högst 12 månader.
- Kompensationsbidrag (*zasilek wyrównawczy*) utgår till en försäkrad arbetstagare vars lön sjunkit på grund av permanent eller långvarig invaliditet.

För mer information om dessa förmåner, se [avsnittet om kontantförmåner vid sjukdom](#).

Invaliditetspension (*Renta*)

- Omskolningspension (*renta szkoleniowa*) betalas ut till en försäkrad som bedömts behöva omskolning till följd av oförmåga att utöva den verksamhet han eller hon tidigare haft, på grund av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom, se kapitel V.
- Efterlevandepension (*renta rodzinna*) betalas ut till familjemedlemmar till en försäkrad eller person som får invaliditetspension på grund av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom. För mer information, se [avsnittet om efterlevandeförmåner](#).
- Invaliditetspension vid oförmåga att arbeta (*renta z tytułu niezdolności do pracy*) utbetalas till försäkringstagare som har blivit arbetsoförmögna till följd av ett arbetsolycksfall eller en yrkessjukdom.

Ersättningar (*Zasilki*)

- Schablonersättning (*jednorazowe odszkodowanie*) betalas ut till försäkrade som drabbats av permanent eller långvarig invaliditet till följd av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom.
- Schablonersättning (*jednorazowe odszkodowanie*) betalas ut till familjemedlem till försäkrade som avlidit till följd av arbetsolycksfall yrkessjukdom eller till person som mottagit invaliditetspensionen till följd av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom.
- Ersättning för kostnader vid tandläkarbehandling, vacciner och ortopedtekniska hjälpmedel inom lagstadgade gränser.

Omfattning

Invaliditetspensionen till följd av oförmåga att arbeta uppgår till

- 24 % av grundbeloppet,
- 1,3 % av beräkningsgrunden för varje år då avgift betalats,
- 0,7 % av beräkningsgrunden för varje år då avgift betalats,
- 0,7 % av beräkningsgrunden för varje teoretiskt år, det vill säga resterande år för att nå upp till 25 år, med eller utan inbetald avgift, från den dag då begäran om invaliditetspension lämnades in fram till den dag den försäkrade fyller 60 år.

Invaliditetspensionen på grund av oförmåga att arbeta och omskolningspension till följd av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom får inte vara lägre än

- 60 % av beräkningsgrunden när det gäller person med delvis nedsatt arbetsförmåga,
- 80 % av beräkningsgrunden när det gäller person med helt nedsatt arbetsförmåga,
- 100 % av beräkningsgrunden när det gäller person som får omskolningspension.

Tillgång till förmåner vid arbetsskada

Vid en yrkessjukdom, en sjukdom som uppstår till följd av ett arbetsolycksfall eller en sjukdom som uppstår under graviditeten, betalar socialförsäkringsmyndigheten 100 % av referenslönen. Om den som har drabbats av en yrkessjukdom har utsatts för risken hos mer än en arbetsgivare, ska ersättningen betalas av den senaste arbetsgivaren.

Kapitel IX: Familjeförmåner

Rätt till familjeförmåner

Familjeförmåner kan begäras av personer som uppfyller båda följande villkor:

- Bosatta i Polen under ersättningsperioden, dvs. den period då de får ersättningen.
- Familjens månadsinkomst får inte överstiga 504 polska zloty (119 euro) per person eller 583 polska zloty (138 euro) om familjen har vårdnad om ett funktionshindrat barn.

Omfattning

Den grundläggande familjeförmånen är familjebidraget (*zasilek rodzinny*) samt kompletterande ersättningar (*dodatek*).

Familjebidrag betalas ut från barnets födelse till det fyllt 18 år eller tills det avslutat sina studier, dock ej längre än till 21 års ålder, eller 24 år om barnet fortsätter studera och har ett måttligt eller allvarligt funktionshinder. Ersättningen betalas ut varje månad. Parallellt med familjeersättningen kan även följande tilläggsersättningar beviljas:

- Ersättning till nyfödda i form av ett schablonbelopp (*dodatek z tytułu urodzenia dziecka*), som kan beviljas fram till dess att barnet är 1 år.
- Vårdbidrag till person som är föräldraledig (*dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego*), på villkor att han/hon arbetat i minst sex månader i direkt anslutning före rätten till föräldraledighet. Tillägget kan beviljas för högst 24 månader, och 36 månader om den berörda personen har vårdnaden om flera barn födda samtidigt, eller 72 månader om barnet har ett funktionshinder.
- Ensamståendebidrag (*dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka*): Ensamståendebidrag beviljas till en ensamstående moder eller fader, till barnets faktiska vårdnadshavare eller barnets av domstol förordnade förmyndare, om inte domstol har beviljat underhållsbidrag från barnets andra förälder, på grund av att denna förälder har avlidit eller på grund av att barnets fader är okänd. Tillägget kan beviljas till person som studerar om hans eller hennes båda föräldrar är döda. Tillägget höjs om familjen har vårdnad om ett barn med funktionshinder eller om familjens inkomst per person inte överstiger 50 % av det fastställda taket.
- Familjetillägg till stora familjer (*dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej*) betalas ut varje månad för tredje barnet och för varje följande barn som ger rätt till familjetillägg.
- Ersättning för omskolning och rehabilitering av barn med funktionshinder (*dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego*) beviljas till barn upp till 16 års ålder, om funktionshindret bekräftas i ett officiellt dokument, eller om barnet är mellan 16 och 24 år om funktionshindret är måttligt eller allvarligt.
- Skolstartsbidrag (*dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego*) betalas ut en gång per år i början av varje läsår.

- Distansundervisningsbidrag (*dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania*) betalas ut för att täcka utgifter för boende och resor till den ort där skolan ligger. Bidraget betalas ut tio månader per år.

Familjeförmånerna omfattar även assistansförmåner, dvs. vårdersättning och omvårdnadsförmån.

Vårdersättning (*Zasilek pielęgnacyjny*)

Förmånstagare är barn med funktionshinder under 16 år och personer över 16 år med allvarligt eller måttligt funktionshinder som bekräftas i officiellt dokument; funktionshindret ska ha uppstått före 21 års ålder. Bidrag betalas också ut till personer över 75 år som inte kan begära stöd utöver sin ålders- eller invaliditetspension. Förmånen beviljas oavsett familjens inkomst.

Omvårdnadsförmån (*Świadczenie pielęgnacyjne*)

Omvårdnadsförmån betalas ut för omvårdnad av barn då berörd person måste sluta sitt arbete. Det kan betalas ut till modern, fadern, barnets faktiska vårdnadshavare eller annan underhållsskyldig person, om den personen inte arbetar eller har slutat sitt arbete eller annan inkomstbringande verksamhet för att ta hand om ett barn

- med funktionshinder, bekräftat i officiellt dokument där det också anges att barnet har permanent eller långsiktigt behov av vård eller stöd från tredje part på grund av att dess förmåga att leva på egen hand är starkt nedsatt, och på grund av att det behöver ständig och daglig vård av vårdnadshavare för behandling, rehabilitering och utbildning,
- med allvarligt funktionshinder, vilket också ska vara bekräftat genom ett officiellt intyg.

Förmånen beviljas oavsett familjens inkomst.

Tillgång till familjeförmåner

Ersättningar till familjer kan begäras av

- föräldrar,
- en av föräldrarna,
- barnets lagliga vårdnadshavare,
- barnets verkliga vårdnadshavare, dvs. den person som tar hand om barnet och som har lämnat in begäran om adoption av barnet vid domstol,
- alla myndiga personer som studerar men som inte har föräldrarna som vårdnadshavare på grund av att föräldrarna är döda, eller som har underhåll från sina föräldrar genom domstolsbeslut, på villkor att beslutet om underhåll avgivits innan den studerande personer blivit myndig.

Kapitel X: Arbetslöshet

Rätt till arbetslöshetsförmåner

Socialförsäkring mot arbetslöshet i Polen är offentlig och obligatorisk. Den täcker både arbetstagare och egenföretagare. Egenföretagare betalar själva sina avgifter till arbetsfonden medan arbetsgivaren betalar in arbetstagarnas avgifter till arbetsfonden. Villkoret för att omfattas av socialförsäkring mot arbetslöshet är att ha en månadslön som minst motsvarar minimilönen.

En arbetslös har rätt till ersättning varje dag, från och med sju dagar efter inskrivning vid distriktets (poviat) behöriga arbetsförmedling

- om det inte finns något ledigt arbete, utbildning, praktik, lärlingskap eller offentligt arbete som passar den arbetslöse och
- om den arbetslöshet har arbetat minst 365 dagar de senaste 18 månader före inskrivningsdagen och om han/hon har fått en lön som är högre än den minimilön som krävs för inbetalning till arbetsfonden, eller om han/hon har uppfyllt villkoren för en annan period och ändå kan åberopa arbetslöshetsersättning.

Förtida pension (Świadczenie przedemerytalne)

Ersättning vid förtida pension är avsedd för personer som sagts upp från sitt arbete och inte uppfyller kraven för att kunna gå i pension. De som kan begära förtida pension är personer nära pensionsåldern som har avskedats från sitt arbete av arbetsgivarrelaterade orsaker. Ersättning vid förtida pension kan också fås av någon som är arbetslös och som

- har fått arbetslöshetsersättning i sex månader och fortfarande är inskriven som arbetslös efter denna period,
- under den tid han/hon fått arbetslöshetsersättning inte utan rimliga skäl har tackat nej till erbjudande om lämpligt arbete, annan inkomstbringande verksamhet eller arbete med bidrag eller i offentlig regi,
- inlämnar en begäran om förtida pension inom den tidsfrist som anges i lagen.

Omfattning

Grundbeloppet för arbetslöshetsförmånen uppgår för närvarande till 794,20 polska zloty (188 euro) i månaden under en tremånadersperiod och därefter till 623,60 polska zloty (148 euro). Den arbetslöse som har arbetat mindre än fem år och som har rätt till ersättning kan begära ersättning motsvarande 80 % av grundbeloppet. Arbetslös som har arbetat minst 20 år kan begära en ersättning på motsvarande 120 % av grundbeloppet.

Hur länge arbetslöshetsersättningen kan betalas ut beror särskilt på andelen arbetslösa i det distrikt där han/hon är bosatt och kan omfatta en period på antingen sex eller tolv månader:

Sex månader i områden med en arbetslöshet på mindre än 150 % av det nationella genomsnittet.

Tolv månader i områden med en arbetslöshet på minst 150 % av det nationella genomsnittet, eller om den sökande har fullgjort 20 års kvalifikationstid och är äldre än 50 år, eller om den sökandes maka/make är arbetslös, inte har rätt till ersättning och de har minst ett barn att försörja, som är yngre än 15 år.

Tillgång till arbetslöshetsförmåner

För att ha rätt till ersättning måste den som är arbetslös vara inskriven på arbetsförmedlingen. En karenstid på sju kalenderdagar tillämpas. Den som är arbetslös och inte godtar beslutet om tilldelning av arbetslöshetsersättning kan överklaga det vid en högre domstol inom 14 dagar från det att beslutet meddelades.

+Ersättning vid förtida pension beviljas på grundval av en begäran från den sökande. En korrekt begäran ska lämnas till ett av ZUS' behöriga kontor i närheten av den sökandes bostadsort. Det går att överklaga beslut som avgivits av pensionsmyndigheten på samma sätt som vid överklagan av beslut om ålders- och invaliditetspension.

Kapitel XI: Minimiresurser

Rätt till förmåner som rör minimiresurser

Lagen om socialt stöd ger rätt till vissa förmåner som inte kräver några egna inbetalningar till enskilda personer och hushåll vars inkomst inte överstiger en viss minimiinkomst.

Omfattning

Det sociala stödet kan bland annat vara kontantutbetalningar, naturaförmåner och socialt arbete. De grundläggande ersättningarna i det sociala stödet är följande:

- Det permanenta bidraget till enskilda personer med helt eller delvis nedsatt arbetsförmåga på grund av ålder eller funktionshinder; bidraget är ett komplement till deras övriga inkomster.
- Det periodiska bidraget (*zasitek okresowy*) till enskilda personer och hushåll utan inkomst eller där inkomsten understiger de rättsliga kraven, vars kontanta resurser inte räcker till för att klara de grundläggande behoven. Denna möjlighet finns för enskilda och hushåll vid kronisk sjukdom, funktionshinder eller arbetslöshet för att bevara eller få rätt till andra ersättningar inom det sociala försäkringssystemet.
- Det särskilda bidraget (*zasitek celowy*), det vill säga schablonersättningar som beviljas till enskilda personer och hushåll för att tillgodose särskilda grundläggande behov.
- Bidrag och lån för att uppnå ekonomiskt oberoende.
- Stöd till fosterfamiljer.
- Stöd för att kunna klara sig själv och fortsätta sin utbildning.
- Kontantförmån för flyktingar för levnadsomkostnader och utgifter i samband med att de lär sig polska.

Socialt stöd omfattar även in natura-stöd, till exempel kuponger som kan lösas in i utbyte mot något, bidrag till sjukvårdsförsäkring, bidrag till socialförsäkring, anordnande av en begravning samt specialistrådgivning.

Tillgång till förmåner som rör minimiresurser

Naturaförmåner administreras av centrala och lokala myndigheter i samarbete med organisationer som stiftelser, föreningar, katolska kyrkan och andra samfund och religiösa grupper, fackföreningar, arbetsgivare samt fysiska och juridiska personer. Administration och ansökningar när det gäller kontantförmåner hanteras av lokala socialkontor.

Kapitel XII: Långtidsvård

Rätt till långtidsvård

Inom ramen för sjukvårdsförsäkringen ska långtidsvård tillhandahållas till sängliggande och kroniskt sjuka patienter, som visserligen inte behöver tas in på sjukhus men har svårt att ta hand om sig själva och behöver professionell och intensiv vård dygnet runt samt fortsatt behandling.

Samtliga åldersgrupper har rätt till förmåner som avser långtidsvård (både barn och vuxna). Huvudkriteriet för att denna typ av vård ska beviljas är personens hälsotillstånd, som är ett resultat av graden av funktionshinder, invaliditet eller ålder.

Social pension (*Renta socjalna*) betalas ut till vuxna som har bedömts vara fullständigt arbetsoförmögna på grund av fysisk funktionsnedsättning som inträdde

- före 18 års ålder, eller
- under skolgång eller studier vid högre utbildningsanstalt före 25 års ålder, eller
- under doktorandstudier eller forskarutbildning (aspirantura).

Omfattning

Långtidsvården omfattar ett lapptäcke av naturaförmåner och kontantförmåner genom lagstiftningen om ett antal andra risker (däribland ålderdom, invaliditet, efterlevande och sjukvårdsförsäkringen) samt även genom lagstiftningen om social omsorg.

Kontantförmånerna regleras genom inkomstnivåer (lön, pension, övriga förmåner och bidrag). I regel går det att välja fritt mellan kontantförmåner och naturaförmåner. Kontantförmåner omfattar emellertid normalt inte någon möjlighet att erhålla naturaförmåner.

De former av ekonomiskt bistånd som betalas ut direkt till personer som behöver långtidsvård är följande:

- **Vårdersättning.**
- **Vårdtillägg:** för att ha rätt till tillägget ska personen bedömas vara fullständigt oförmögen till arbete och självständigt liv (oavsett ålder) och vara äldre än 75 år.
- **Omvårdnadsförmån.**

Personer som behöver långtidsvård och hamnar i en svår ekonomisk situation kan även få ekonomiskt bistånd inom ramen för socialt stöd, särskilt det permanenta bidraget, det periodiska bidraget och det **särskilda bidraget**.

Social pension beviljas i form av ett fast belopp och utgör 84 % av minimibeloppet för invaliditetspensionen.

Tillgång till långtidsvård

När det gäller invaliditetsförmåner görs en bedömning av en godkänd läkare från socialförsäkringsmyndigheten. För övriga förmåner görs bedömningen av *poviat* eller myndigheter inom respektive region (*voivodie*) som styrker graden av funktionshinder.

Bilaga : Institutioners adresser och telefonnummer samt användbara webbplatser

För socialförsäkringsfrågor som rör fler än ett EU-land kan du leta upp en kontaktinstitution i Europeiska kommissionens institutionsförteckning: <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Frågor om hur förmånerna påverkas om man är försäkrad i två eller flera medlemsstater bör riktas till:

Arbetsmarknads- och socialministeriet
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa
<http://www.mpips.gov.pl>

Hälsoministeriet
Ministerstwo Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa
<http://www.mz.gov.pl>

Socialförsäkringsmyndigheten
Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)
ul. Szamocka 3,5
01-748 Warszawa
<http://www.zus.pl>

Nationella fonden för rehabilitering av funktionshindrade
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)
ul. J. Pawła II 13
00-828 Warszawa
<http://www.pfron.org.pl>

Nationella sjukförsäkringsbyrån
ul. Grójecka 186
02-390 Warszawa
<http://www.nfz.gov.pl>